

## gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 15. avgusta 1857.

## Treba se je gospodarstva učiti.

Ni davnej, kar so „Novice“ lepe besede naznanile, ki jih je govoril gospod v velikem dunajskem zboru, in s katerim je dokazal, da je potreba se kmetijstva učiti.

Ker se sedanji čas ta resnica našim ljudem ne more dosti v serce vtisniti, naj razglasé „Novice“ tudi, kar častiti gosp. fajmošter Zalokar o tem lepo pravijo, rekoč:

Zemlja, naša mati, nam svoje dobrote ljubeznjivo ponuja, le jemati od nje ne zamudi, pa umnost in vednost imej.

Premoženje v rokah nevednega ali še celó neumnega gospodarja je v veliki nevarnosti. Kdor ne zná, in se noče učiti, ne bo dobro in prav gospodaril, ampak še ob to, kar ima, bo prišel, in morebiti tudi druge seboj v škodo potegnili. Kjer je ta tako potrebna vednost zanemarjena, in morda ljudem v kakem kraji še v misel ne pride, da je potrebna (kar bi ne smelo biti), ondi je v lepih prilikah, na dobrem in rodovitnem svetu pomanjkanje in revščina namesto obilnosti, sreče in blagostana, v veliko dušno in telesno škodo posameznih in dežele, kakor imamo dovolj izgledov. Nasproti pa še slabi, pusti in nerodovitni kraji se dajo z umnim gospodarstvom v lepe raje spreobrniti, in kjer ni kazno bilo, da je mogoče za ljudi veselo in blažno stanovanje biti, je z vednostjo in pridnostjo se takošno napravilo. Puste dežele so z dobrim gospodarstvom obogatele, tolste oslabele in obožale; revni, leni očetje imajo včasih umne in srečne nastopnike, včasih pa bogati očetje neumne, lene in revne sinove.

Nobenemu bi se ne smelo gospodarstvo v roke dati, kateri v teh rečéh potrebne vednosti in umevnosti nima. Nevednemu šivarju ne damo jope ali sukne v delo, nevednemu vozniku ne zaupamo vozá, ne takemu vladarju ladje; kako more prav in dobro biti, še veliko težje gospodarstvo nevednemu prepustiti? Več gospodarjev gré v nič iz neumnosti, kakor pa po nesreči ali iz lenobe. Preden se tedaj komu gospodarstvo izroči, naj se ga uči, in ne bo dovelj dobrih gospodarjev povsod, v veliko zgubo in škodo družin in dežele, dokler se to sploh ne zgodi. Angleži in Holandci in drugi dobro gospodarijo, ki so se gospodariti učili in se še učé, in to je njih poglavitna skerb vés čas; Španjoli pa in drugi so obožali, ki za take nauke niso marali.

Menda vsak želí blagostan zadobiti, pa s samimi mislimi in željami se to ne dá doseči. Dvé reči le gotovo peljete v blagostan: pridnost z umnostjo in pametna varčnost. V to pa je uka, rednosti in umevnosti treba.

Ker je gospodarstvo tako velika in važna reč, naj tukaj skazemo 1) nastopke dobrega in nedobrega gospodarstva; 2) pa naj povémo, kako se zamore človek dobrega gospodarstva naučiti.

1. Nastopki ali nasledki dobrega gospodarstva so: a) Dobro gospodarstvo napravi blagostan sebi, svoji družini in deželi: b) dá nekako moč in prevažnost ali oblast; c) napolni tacega gospodarja z nekako častitljivostjo tudi do samega sebe, obudí v njem misli do moštva, do pameti, do pravičnosti, in odvráča od nizkih želj maščevanja, gerdega živinstva in družih nečednost; d) je močna pod-

pornja omikanosti in lep izgled pridnosti, poštenosti, rednosti in vsega lepega; in e) je rojen prijatelj mirú in sovražnik vojske, spertij in zmešnjav. To so nasledki dobrega gospodarstva. Kjer je veliko pravih, častivrednih mož, in kjer je prava umnost in pridnost, mislim, da taki ne morejo hudobni biti, ker ne vtegnejo. — Nasproti pa so nastopki slabega gospodarstva žalostni: a) slab gospodar je vedno v pomanjkanji in v revščini, sam sebi in drugim težaven; b) je zaničevan, in poln lakomnosti, nevošljivosti, poln uizkih, živinskih, včasih krivičnih, tatinskih želj; in c) je nemiren, in torej dostikrat človeški družbi nevaren.

2. Kako se zamore človek dobrega gospodarstva naučiti?

Odgovor. Tako: 1. Naj tisti, kateri so ali že gospodarji ali želé biti, koristne gospodarske bukve pridno beró, in naj dobro umijo in premislijo, kar v njih najdejo. Nauki ti so z veliko premislivostjo in po resnični skušnji sestavljeni.

2. Naj umni očetje in matere, dobri gospodarji in gospodinje, svoje za gospodarstvo in gospodinstvo namenjene otroke že zgodej lepega gospodarstva in gospodinstva učé, ter ne le kmetiski, ampak vsi. Naj jim po ljubezni po majhnem vse sami pokažejo in razložé, kako se to ali to ravná, da je prav, in kakošne nastopke da tako ravnanje ima. To bo otrokom veselje delalo, in bodo kmalo vse to za kaj lepega in za čast spoznali in imeli. Naj jih vadijo vse umeti, kar delajo, in svoje misli vselej pri svojem delu imeti, in naj jim pokažejo, kako se kaka reč lože in prej stori. Naj se vadijo ceniti vrednost časa, ki mine in se ne verne. Naj ne mislijo nobeni stariši, da je kakemu stanu na svetu lepo in častitljivo brez dela biti ali gospodariti ne znati, ampak naj učé svoje drage otroke studiti pregreho neumne terme in samoglavne modrosti, lenobe, postopanja, zapravljalivosti, požrešnosti, nevednosti in neumnosti in žalostne nastopke in škodo, ki jo s takim življenjem sebi in svojim, in drugim, in še domovini storé, in naj skerbé v njih oživiti in ukoreniniti častitljive včutke, koristni udje biti človeške družbe in domovine, in naj spoznajo to za največjo čast, ponos in veselje.

3. Naj zurjeni in premožni gospodarji in gospodinje s svojo veljavnostjo svaré v soseski lenobo in slabo gospodarstvo, in naj neskerbnežem, lenúhom in zapravljalivcom ne posojujejo, in naj jim ne pusté veljati o tem nobenega praznega izgovora. Naj ne podpirajo iz neumnega usmiljenja nobene nepotrebne beračije, posebno otrok, mladih ljudi in ptujih ne; ker taka beračija je šola veliko hudega. Vsaka soseska naj svoje res potrebne, stare, slepe, kruljeve, bolne reveže z vsim potrebnim preskerbí. To je dolžnost in dobro delo, ne pa lenobo rediti in vaditi. Morajo tudi dobre dela po pameti biti. (Dal. sl.)

## Cesarski notárji in njih opravilstvo.

(Dalje.)

Náte tukaj naj poglavitneje odločbe tajiste, po katerih bo vsakemu lahko prepričati se, da mnoge in velike dobrote ljudem iz njé izvirajo, da si zamorejo zlasti ljudje,

## gospodarske, obertnijske in národske.

Lzhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 19. augusta 1857.

## Največje potrebe našega kmetijstva.

Govor gosp. prof. dr. Hlubek-a v velikem kmetijskem zboru na Dunaji 15. maja 1857.

(Dalje in konec.)

Ozrimo se sedaj na četerto, prav živo potrebo našega kmetijstva.

Znano je, da poslednje leta so skor po vseh deželah našega cesarstva napravili kmetijske učilnice, v katerih se kmetijski fantje umnega kmetovanja in gospodarstva učijo.

Ni mi treba na dolgo razlagati prida in dobička, kateri izvira deželam iz teh učilnic; saj je jasen kot beli dan vsakemu človeku, kdor ni slep, — al dvě reči ste, ktere overete to dobro napravo: ena je, da je, da v nekterih učilnicah kmetijskim fantom cepijo gospódske navade in se tako kmetijskemu stanu jemljejo fantje, kateri bi imeli kmetje ostati, — druga pa je, da taki učenci niso vojaškega stanu oprosteni.

Vém, da sedanji čas je čas napredka, — al slabo je to, če človek ni s svojim stanom zadovoljen in če bi vsak rad kaj družega bil kakor to, kar je njegov oče.

To je napčno, to je slabo; v tem tiči seme veliko budega, če se povzdigujejo čez svoj stan.

Fant v kmetijski učilnici naj ostane to kar je bil; naj nosi častitljivo in lepo in pripravno kmetijsko obleko, in naj ne postane „škric“, kateri se mu podaja kakor zajcu boben. Pa nekatere učilnice niso še s tem zadovoljne, da se mora kmetijski fant preobleči, — ošabnega v obleki delajo ošabnega tudi v mislih; ker se mora učiti zgodovine, zemljopisa, visoke botanike itd., misli potem, Bog vé kakošen modrijan da je, in prevzame se in napuhne, ni potem več zadovoljin s svojim stanom; misli se gospoda, in zabrede po ti puhli vednosti v sto napak in je nesrečen za vse svoje žive dni.

Naj bi kmetijske učilnice to resno prevdarile; naj bi pomislile, da tako napačno izrejeni učenci kmetijskih šol niso za nobeno rabo, ker niso kmetje pa tudi ne gospodje!

Kmetijski fantje naj ostanejo tudi v kmetijskih šolah kmetje, pa dobro podučeni poljedelci naj bojo svojemu stanu v čast, svoji deželi v korist! Suknja dolga ali kratka še ni nobenemu človeku večje vrednosti dala; le to je časti vredno, kar pametnega in dobrega v suknji tiči. —

Druga potreba pri kmetijskih učilnicah pa je to, da bi bili saj tisti učenci, ki se posebno dobro učijo, začasno vojaščine prosti.

Ko bi vživali učenci kmetijskih šol to dobroto, bi veliko fantov vrelo v te šole. Ne, da bi hotel, da bi bile kmetijske učilnice zavetje pred vojaškim stanom, ker vojakov potrebuje vsaka dežela, da je varovana unanjih in notranjih sovražnikov, — al tista dobrota in tista pravica naj bi se nakhlonila tudi tem šolam, ktero vživajo učenci drugih šol, realnih, tehničnih in drugih. —

To so največje potrebe našega kmetijstva sedanji čas, h katerim še spadate dvě, namreč previsoke percentualne davšine (3 $\frac{1}{2}$  od sto) in da nimamo poljske policijske postave.

H koncu je gosp. govornik še omenil tole: Naj v spo-

min tega veselega shoda se združijo vse kmetijske družbe in prosijo slavno vladarstvo, da bi uslišati blagovolilo tu razodete želje, in naj bi verh tega še dovolilo, da bi smele kmetijske družbe tu na Dunaji se večkrat zbirati in prevdarjati potrebe kmetijstva, in kar bi združee sklenile, naj bi tudi smele prestolu Njih Veličanstva poklanjati.

Govor ta je bil z enoglasno slavo sprejet. Pred odhodom namestnikov kmetijskih družb so se podali oni k Njih eksc. ministru notranjih oprav gosp. baronu Bach-u in ga prosili njegove krepke pomoči pred prestolom Njih Veličanstva, kar jim je blagi gospod tudi obljubil.

## Treba se je gospodarstva učiti.

(Konec.)

4. Naj se mladenči že zgodaj vadijo vse dele svojega opravilstva poznati, in umeti, zakaj je to ali uno, zakaj se to ali to delo ravno zdaj zgoditi mora, in kakošen nastopek da bi bil, ako bi se opustilo ali odložilo, ter se bodo navadili vse s premislikom delati, se bodo zmislili marsikaj boljše narediti in hitreje namesto po navadi, in umnosti vajeni ne bodo, postavimo, potlej mislili, kar brezmislini radi terdijo, da staro zató, ker je staro, ali novo zató, ker je novo, je dobro, ampak bodo spoznali in čutili, da v natornih rečéh se da čedalje več vediti, in da je dolžnost vsacega človeka rasti v lepih in koristnih vednostih, in da le poterjene resnice deržati se, bodi v starem ali novem, pred sodbe in vraže in izmišljene ne skazane reči pa zavreči, je umnost, prid in čast, in da gerdo je, ne hoteti kaj učiti se in ne znati, posebno tacih koristnih reči ne. Toraj se taki novih reči ne bodo poprijeli, dokler jih skušnje ne poterdijo; pa tudi starih se terdovratno ne bodo deržali, kadar nove bolj kažejo. Lenúh in brezmislini človek ostane pri navadi, ker se mu toži kaj znati ali misliti: zmiraj dela brez misel, po izgledu družih zlo ozke ogone in široke razore, ki niso za nič itd.

5. Vsak mladeneč naj se tudi že zgodaj vadi vse poznati, kar je okoli njega: vsako travo, vsak les, vsako rastlino, vsak kamen in pesek, vse razne zemlje in njih zmešance, in lastnosti vsih teh reči. Naj se uči spoznati, kakošne baže zemlje je ta ali ta njiva, vinograd, travnik, gojzd, in kako globoko; kakošne zemlje da je tukaj ali tamkaj preveč ali premalo za to ali to rastlino, ali pa sploh, kakošnega gnoja da potrebuje, in kako dolgo da ga derži; ktere rastline da ga hitreje povžijejo, ktere bolj počasi; kakošne rastline so za to ali to lego svetá, in kakošno verstenje semen tu ali tam gré. Dalje kateri travniki so dobri, kako in s kakošnimi stroški se dajo slabi popraviti; ktera klaja je boljša za goveda, ktera za konje, ktera za ovce; ktera je kislá in zakaj, in ktera sladka; koliko ta ali ta žival za živež, koliko za vpitanje potrebuje; ktere reči da prej vpitajo in zakaj, koliko to ali uno znese, in kolikošen dobiček kaže. In poslednjič od drevja, kako se zaredí, pomnoží, požlahní; kako se sadje v prid oberne itd.; in od divjega lesóvja, kateri da je za to ali to rabo, kakošne lastnosti da ima; kateri je za terpež na suhem, na mokrem,

za kurjavo, za dela; kdaj naj se seka, in kako naj se ž njim ravna itd. Taki nauki in veliko drugih, ki se jih že mladina lahko tako rekoč igraje nauči, so po tem ne le kmetiškim, ampak tudi vsim stanovom, kadar jih vedó, posebno gospodarjem, povsod silno koristni in potrebni.

6. Naj se že mladenči vadijo, in naj jih starši in reditelji učé misliti v prihodnje in preskerbeti sebe in svoje s potrebnim, in torej, po pameti varčnim in zderžnim biti, in vsako reč prav obrniti. Naj jih učé malopridnih pajdašev ogibati se, ki jim ne morejo v prid, ampak le v škodo biti. Tako se bodo pod varstvom in oskerbništvom svojih staršev, rediteljev, ali drugih dobrih gospodarjev dobrega in potrebnega gospodarstva naučili.

7. Ne le mladenči, ampak tudi že gospodarji in gospodinje naj gledajo na lepo in umno gospodarstvo in gospodinstvo skerbnih, pridnih, skušenih in pametnih ljudi, ki so lep, živ izgled drugim. Naj gledajo, kako oni ravnajo, in naj jih posnemajo v vsem, kar je dobrega, pametnega in hvale vrednega. Ne hoteti gerdih lastnost in prevzetne terdovratnosti ali neumnosti. Pa tudi izgledi in žalosten stan nevednih, neumnih, zapravljivih in obožanih gospodarjev in gospodinj je podučljiv, da ostrashi. Gerdo in hudobno je lepo gospodarstvo in sploh lepe izgleda zaničevati, in neumnežev termoglavo deržati se. Samo po lastni skušnji pa modriti se je zlo nevarno. In

8. Naj se mladi kmetovavci z umnimi in skušenimi sosedi od dobrega kmetovanja radi pomenkvajo, da se od umnih in skušenih učé, kar še ne vedó, in to jim bo v marsikakošni reči oči odperlo; postopačev, lahkoživcev in zapravljevcev, in vseh slabih gospodarjev pa naj se ogibujejo, da jih bodo s tem osramotili in morebiti še poboljšali.

## Cesarski notárji in njih opravilstvo.

(Dalje.)

Po postavi narejeni notarski spisi delajo čez taisto, čez kar so napravljani, polui dokaz. Ta dokazna moč gré tudi notarskim poverjenim izdajbam. Notarske pisma, pri katerih se niso spolnovale po postavi za bistvene izrečene oblike, se nimajo čislati za javne pisma. Bistvene oblike so pa posebne, da notár mora ljudi sam osebno poznati, ali da mu je njih istost po dveh njemu znanih pričah poterjena, — da k nareji notarskega zapisa pokliče dve priči ali še drugega notarja, in da so pričé nazoče pri prebiranju in podpisovanju. Priči morate biti možkega spola, od notarja poznane; saj eden mora znati brati in pisati. Taki, ki so bili kadaj v preiskavi zavoljo kakoršnega koli si bodi hudodelstva in niso bili spoznani nedolžni, ali kateri so bili obsojeni zavoljo kakega pregreška, storjenega iz hlepenja po dobičku ali iz goljufnega namena, ali pa takega prestopka, ter tisti, katerim se v zapisu kak dobiček odloči, ali pa kateri so s kako pri zapisu udeleženo osebo ali pa z notarjem v kaki razmeri, v bližnjem rodu ali svaštvu, potem služabniki notarja, in tisti, ki ne razumejo jezika, v katerem se ima narediti zapis, ne morejo biti pričé.

Notarsko pismo mora pa zapopadati: ime vladajočega cesarja, kronovine, kraja, dne mesca in leta, ime in priimek notarja, deležnikov pisma, potrebnih prič čez zapis kakor tudi čez istost oseb, zapopadek sklenjenega opravila in na koncu poterbo, da je bil zapis deležnikom prebran vpričo prič, ali da so deležniki vpričo njih povedali, da jim je bil zapis prebran, potem podpis deležnikov, prič, in notarja in njegov pritisnjen pečat, zadnjič pa tudi odločbo, koliko izdajb in za ktere osebe jih je treba narediti.

Kadar je zapis sklenjen in podpisan, se ne smé nič več pristaviti, nič ostergati, in v stiku nobena beseda prepisati. Za vsaki pristavek, za vsako pismeno, je treba, da sta verjetna, naprave novega zapisa.

Pisma se morajo praviloma narejati v kakem izmed jezikov, ki so navadni v notarskem okraji (tedaj so tudi pisma v slovenskem jeziku popolnoma veljavne in imajo dokazno moč), vendar je dovoljeno, da v tistih kronovinah, v katerih so razun nemškega jezika tudi še drugi jeziki navadni, se smejo s privoljenjem (§. 49.) deležnikov (Partheien) pisma tudi v nemškem jeziku narejati, in v tem primerljeji mora ljudem, ki tega jezika ne znajo, notár pisma v njih jeziku razlagati.

Tudi že narejeno privatno pismo more postati notarsko pismo, ako deležniki poterdijo njegov zapopadek in podpis, ter se naredi zastran tega notarsk zapis.

Posebni predpisi veljajo gledé na zapise, ki se narejajo s slepim človekom, z mutci, gluhomutci ali gluhihimi, in postava zaukazuje posebne reči zastran naredb oporoke (testamenta), da se imajo čislati za enake tistim oporokam, ktere se napravijo pred sodnijo.

Dokler notár svoje pisma sam hrani, gré samo njemu pravica, izdajbe taistih dajati tistim osebam, za ktere so one v pismu samemu izrečno odločene. V lastnem imenu deležnikom, njih postavnim namestnikom, pooblastencem in pravnim naslednikom se smejo dajati tudi druge poverjene izdajbe, če zapis ne obstoji iz dolžnega pisma, in tem osebam je tudi brez razločka, kolikor so vdeležene, dopušeno, notarske zapise pregledati, drugim osebam je pa samo takrat dopušeno, če to naroči sodnija ali pa če privolijo vdeleženci. Prepisi oporok (testamentov) ali kodicilov se smejo, dokler je še živ zapustnik, samo temu podeliti. Vse izdajbe morajo biti natanko enakoglasne s pervopisom, in tako razločno pisane, da se lahko berejo, brez okrajšanja, popravka ali vmestjenja, in posebno poverjene, to je, da notár na koncu njih poterdi, da jih je popolnoma enakoglasne našel pervopisu, ki se med njegovimi spisi najde, da omeni, za koga je prepis omenjen, da pristavi datum in svoj podpis, in pritisne svoj uredski pečat.

Notarji morajo na prošnjo deležnikov izdajati spričebe 1) čez natančnost prepisov, 2) čez natančnost prestav, 3) čez pristnost podpisov (legaliziranje), 4) čez dóbo, v kateri so se pisma predložile, 5) čez to, da kdo še živi, 6) čez to, da je kdo pomudil kako opravilo, da je od koga tirjal spolnitev kake dolžnosti, da je odpovedal pogodbe, in da so se dale na znanje druge izrečenja, ki imajo pravne nasledke, 7) čez protéste menic.

Da imajo notarske spričebe popolnoma dokazno moč, je treba spolnovati posebne predpise. So prepisi enoglasni s pokazanimi pismi, zamorejo notárji s pristavkom svojega podpisa in pečata jih poterditi ali vidimirati, in poterditi pravost prestav pisem tistega jezika, za ktere je prikladen narejati zapise. Z legaliziranjem ali poverjenjem prepisov posvedoči notár, da je deležnik vpričo njega lastnoročno podpisal, ali pa na taistem že stoječi podpis za svojega priznal.

Spričebe čez izrečenja, ktere hoče kdo dati na znanje drugim, smejo notarji samo takrat narejati, če ima izrečenje ta namen, da bi tistega, ki ga odda, oprostilo kake odgovornosti, da bi razveljavilo kako pravno razmero, ali imelo kak drug praven nasledek. Primirljeji takih spričb so, postavimo, ako kdo od drugega kaj kakor dolžnost tirja, — ali če tisti, ki je doslej reč v lastnem imenu postavno posestvoval, posestno pravico drugemu prepustiti hoče — ali če kdo tirja, da se pogodba natanko spolni — če temu, ki je bolno živino prodal, zapazeno napako poročiti ali pri najemnih in zakupnih pogodbah zakup ali najem odpovedati hoče itd. Da se tako izrečenje dá na znanje, se mora notár podati v stanovališče ali v delavnico tistega, kteremu se ima razglasiti in mu to razodeti, in preden da izdá kako notarsko spričbo, mora zastran tega narediti notarski zapisnik. Tudi gledé na narejo meničnih protéstov je treba spolnovati obstoječe posebne predpise. (Dal. sl.)